

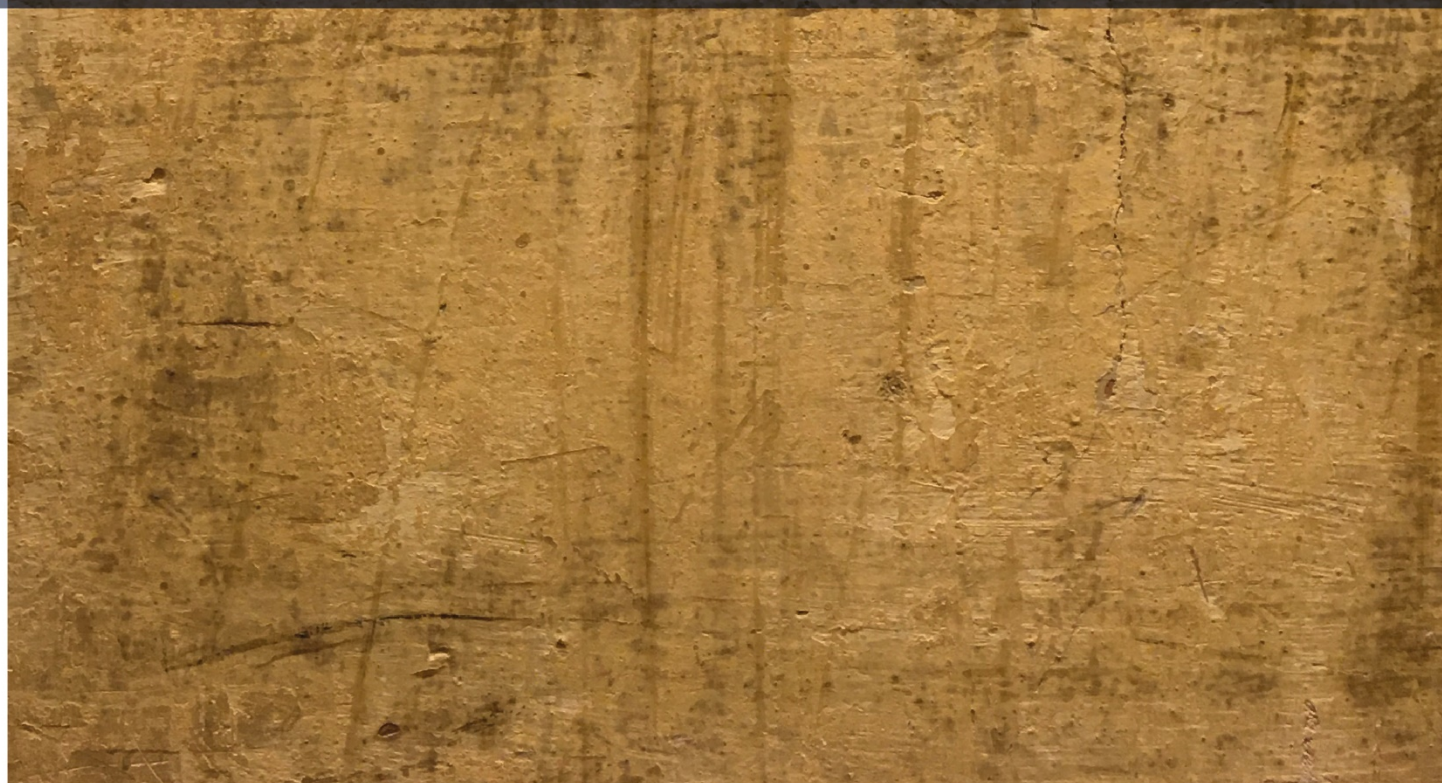

MINISTERIET

SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

INDVENDIGE VÆGGE, LOFTER OG BEKLÆDNINGER

FAGLIGE RETNINGSLINJER FOR BYGGESAGER OM
RESTAURERING OG ETABLERING AF INDVENDIGE
VÆGGE, LOFTER OG BEKLÆDNINGER

INDHOLD

INTRODUKTION	3
SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS PRAKSIS	4
Praksis.....	4
Støttemuligheder.....	5
ANSØGNINGENS INDHOLD	6
Fuldmagt.....	6
Budgetskema	7
SAGSBEHANDLINGEN	8
FAGLIG BAGGRUNDSVIDEN	10
Konstruktioner.....	10
Indvendige skillevægge.....	10
Lofter.....	13
Overflader.....	14
PRINCIPIELLE AFGØRELSER OG UDTALELSER	17
EKSEMPLER PÅ BETINGELSER	18
KILDER	19
LÆSEVEJLEDNING	20

Udgivet af

Slots- og Kulturstyrelsen, Center for Kulturarv, Fredede Bygninger

Redaktion

Lisa Marie Gerdes, Luna Dyre, Eva Sievert Asmussen, Slots- og Kulturstyrelsen

Tegninger

Rasmus Wiøleman, Tegnestuen W

Forsidebillede

Slots- og Kulturstyrelsen

Publiceret december 2020

ISBN: 978-87-93942-25-7 (pdf)

EAN: 9788793942257

1

INTRODUKTION

HENVISNING

Find bygningsfredningsloven på retsinformation.dk

Find Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade på slks.dk

Find flere faglige retningslinjer på slks.dk

- Farveundersøgelser
- Indvendig overfladebehandling
- Gulve og dækkonstruktioner
- Efterisolering
- Akustik
- Lydsikring

Slots- og Kulturstyrelsens bygningsfredningsmyndighed har udarbejdet en række faglige retningslinjer for behandling af byggesager på de fredede bygninger i Danmark.

I retningslinjerne har vi nedskrevet vores praksis for at sikre en ensartet og gennemsigtig forvaltning.

Vi har udarbejdet de faglige retningslinjer som et værktøj til sagsbehandling for styrelsens medarbejdere.

De faglige retningslinjer henvender sig endvidere til fagfolk, myndigheder, ejere og andre særligt interesserede.

HER KAN DU LÆSE MERE

Læsevejledning til de faglige retningslinjer findes bagerst i dokumentet.

Mere information om bygningsbevaring og restaurering kan findes i Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade om restaurering og bygningsbevaring.

De faglige retningslinjer for behandling af sager om indvendige vægge, lofter og beklædninger kan desuden med fordel læses i sammenhæng med de faglige retningslinjer vedrørende farveundersøgelser, indvendig overfladebehandling, gulve og dækkonstruktioner, efterisolering, akustik og lydsikring.

2

SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS PRAKSIS

Slots- og Kulturstyrelsens praksis er baseret på faglig viden om arkitektur, bygningskultur, byggeteknik og kulturhistorie. Desuden kan vores praksis være bestemt af udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn og principielle afgørelser fra Kulturministeriets departement. Endelig er vores praksis baseret på erfaringer fra fredningsgennemgangen 2010-2016.

Efter forvaltningsretten træffer vi altid afgørelse efter en konkret vurdering af den enkelte ansøgning.

PRAKSIS

Slots- og Kulturstyrelsens generelle praksis for behandling af sager om indvendige vægge, lofter og beklædninger i de fredede bygninger er følgende:

ORDFORKLARING

En bygnings oprindelige materialeholdning referer til de materialer, bygningen oprindeligt blev opført med.

Da der knytter sig fredningsværdier til en fredet bygnings oprindelige materialeholdning samt til senere tilkomne lag med arkitektonisk og/eller kulturhistorisk værdi, skal nye skillevægge og lofter som udgangspunkt udføres i et materiale, der understøtter bygningens fredningsværdier.

Ved retablering af oprindelige skillevægge og lofter skal de som udgangspunkt udføres som de oprindelige vægge og lofter. Vi kan f.eks. stille krav til, at nye skillevægge skal forsynes med fodlister og stukfrise svarende til rummets øvrige vægge og lofter.

Afblænding af muråbninger skal som udgangspunkt ske med det samme materiale som den eksisterende væg. Der kan i særlige tilfælde dog meddeles tilladelse til at lukke muråbninger med porebetonblokke eller teglblokke. Det kan f.eks. være på steder, hvor der altid har været en dør, og den underliggende konstruktion derved ikke kan bære en tung afblænding.

Vi meddeler kun i særlige tilfælde tilladelse til etablering af glasvægge i de traditionelle bygninger. Et særligt tilfælde kan f.eks. omfatte en underinddeling af et større rum i en funktionstomt bygning. Her vil vi typisk stille krav til udformningen af glasvæggen.

Slots- og Kulturstyrelsen tillader som udgangspunkt ikke nedsænkede lofter, herunder systemlofter, da disse ændrer rummets geometri.

De traditionelle materialer har gode byggetekniske egenskaber og en lang levetid. Derfor finder vi, at de traditionelle materialer skal anvendes i de traditionelle bygninger. Da de fleste fredede bygninger er opført før, at vægge og lofter af pladematerialer som f.eks. gipsplader blev almindelige, tillader Slots-

ORDFORKLARING

En traditionel bygning skal forstås som en bygning, der er opført før ca. 1930, hvor funktionalismen kom til Danmark.

En funktionstomt bygning er en bygning, som ikke længere anvendes til sit oprindelige formål.

og Kulturstyrelsen normalt ikke etablering af skillevægge og lofter af gips i denne type bygninger.

Ved større ombygninger af nyere indretninger, hvor skillevægge og lofter er udført med gipspladematerialer, kan man som udgangspunkt ikke få tilladelse til at erstatte nedtagne gipsplader med nye gipsplader. Her stiller vi typisk krav om, at der i stedet anvendes traditionelle materialer eller andre materialer, som kan pudses og har bedre byggetekniske egenskaber.

I tagetager med nyere beboelsesindretning, hvor der er anvendt gipsplader til lofter, skråvægge og skillevægge, kan der som en undtagelse ved mindre ændringer eller reparationer fortsat anvendes gipspladematerialer.

ORDFORKLARING

Berapning er et ujævnt tyndt pudslag på ud- og indvendige vægge, som gør, at murværkets mønster og overfladekarakter bibeholdes.

ORDFORKLARING

Egenværdi er et begreb, der bruges til at betegne den enkelte bygningsdels selvstændige arkitektoniske og kulturhistoriske værdi samt materialemæssige kvalitet.

HENVISNING

Find bygningsfredningsloven på retsinformation.dk

Læs mere om fredningsværdier i kapitlet om [sagsbehandlingen](#) under afsnittet fredningsværdier.

Slots- og Kulturstyrelsen meddeler som udgangspunkt ikke tilladelse til at fjerne de murede tavler i skillevægge af bindingsværk eller til, at oprindeligt berappede eller pudsede murede vægge og bindingsværksvægge står ubehandlede.

Pudsede vægge og lofter skal som udgangspunkt være pudset over pudsbærer af rørvæv. Ved bindingsværksvægge meddeler styrelsen som udgangspunkt tilladelse til at anvende metalnet som pudsbærer over bindingsværket. I særlige tilfælde kan styrelsen meddele tilladelse til anvendelse af terracottavæv som pudsbærer.

Oprindelige og ældre stuk, papirtapeter, panel- og tekstilbeklædninger med egenværdi skal som udgangspunkt bevares. Styrelsen kan i særlige tilfælde desuden stille krav om, at særligt fine panel- og tekstilbeklædninger retableres. Der kan kun helt undtagelsesvist meddeles tilladelse til anvendelse af glasfilt, f.eks. ved en særlig tilladelse om anvendelse af gips.

STØTTEMULIGHEDER

I de tilfælde, hvor Slots- og Kulturstyrelsen stiller krav om, at retablering eller etablering af skillevægge skal udføres som traditionelle pudsede bræddeskillevægge, kan styrelsen yde støtte til disse arbejder. Der gives som udgangspunkt ikke tilskud til nye skillevægge af pladematerialer.

Styrelsen har desuden mulighed for at yde støtte til restaurering og retablering af oprindelige beklædninger på vægge og lofter, såsom lærreder, gobeliner, stuk og andre udsmykkede væg- og loftsbeklædninger.

Ydermere kan styrelsen yde støtte til restaurering og retablering af oprindelige glaslofter.

For at komme i betragtning til støtte må bygningsarbejderne ikke være igangsat.

3

ANSØGNINGENS INDHOLD

Dette kapitel redegør for, hvad en ansøgning typisk skal indeholde, for at sagen er tilstrækkeligt oplyst og kan behandles af Slots- og Kulturstyrelsen.

Slots- og Kulturstyrelsen forholder sig til, om ansøgningsmaterialet indeholder de nødvendige oplysninger, for at vi kan træffe afgørelse i sagen. Hvis vi vurderer, at der kun mangler få oplysninger, vil vi typisk anmode om supplerende materiale. Hvis vi vurderer, at en større del af ansøgningsmaterialet mangler, giver vi typisk afslag på uoplyst grundlag. Ansøger er i de tilfælde nødt til at indsende en ny, fuldt oplyst ansøgning.

HVAD SKAL ANSØGNINGEN INDEHOLDE?

Ansøgning om	Indhold
Etablering af nye skillevægge og lofter	- Fotos af eksisterende forhold - Plantegning af eksisterende forhold - Plantegning af fremtidige forhold - Evt. snit i fremtidig væg/loft i relevante mål - Beskrivelse af overfladebehandling
Restaurering af eksisterende skillevægge og lofter	- Fotos af eksisterende forhold - Redegørelse for opbygningen af eksisterende loft/væg - Beskrivelse af udbedringsmetoder
Restaurering/retablering af beklædninger	- Fotos af eksisterende forhold - Ved retablering: redegørelse for historiske forhold - Beskrivelse af metoder til restaurering/retablering

FULDMAGT

Hvis ansøgeren ikke er ejer af bygningen jf. Tingbogen, skal der vedlægges en gyldig fuldmagt fra bygningens ejer.

Ved fredede bygninger, der er opdelt i ejerlejligheder betyder det, at der skal foreligge en fuldmagt fra ejerforeningen.

Det skal fremgå af fuldmagten, hvem der udsteder fuldmagten, og hvem fuldmagten er udstedt til. Fuldmagten skal være dateret. Det skal klart fremgå, hvilke bygningsarbejder, fuldmagten gælder.

Fuldmagten skal være udstedt til den person eller virksomhed, der søger om tilladelse til at udføre bygningsarbejder på den fredede bygning.

BUDGETSKEMA

Man ansøger om tilskud ved at vedlægge et udfyldt budgetskema til ansøgningen.

Budgetskemaet skal indeholde stamoplysninger om den fredede bygning samt oplysninger om bygningens ejer. Budgetskemaet skal også indeholde oplysninger og prisoverslag over de forventede omkostninger ved bygningsarbejderne. Ofte vil der forekomme bygningsarbejder, som ikke er støtteberettigede, og det er derfor vigtigt at opliste de forskellige udgifter separat.

HENVISNING

Find Slots- og
Kulturstyrelsens
budgetskema på slks.dk

4

SAGSBEHANDLINGEN

Dette kapitel beskriver en række parametre, som Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og opvejer for at træffe en afgørelse i den enkelte sag.

FREDNINGSVÆRDIER OG SIGNIFIKANS

I behandlingen af byggesager foretager Slots- og Kulturstyrelsen først en vurdering af bygningens bærende fredningsværdier og en vurdering af bygningens signifikans.

Bærende fredningsværdier

Vi vurderer, om de ansøgte arbejder understøtter og opretholder bygningens bærende fredningsværdier.

Der kan f.eks. knytte sig bærende fredningsværdier til oprindelige indvendige vægge, lofter og beklædninger, deres konstruktion, materiale og overflade.

FREDNINGSVÆRDIER KORT FORTALT

De bærende fredningsværdier er summen af en bygnings arkitektoniske, kulturhistoriske og miljømæssige værdier. De bærende fredningsværdier udgør bygningens særlige og umistelige værdier. De bærende fredningsværdier skal være synlige og håndgribelige bygningselementer.

Signifikans

Herudover vurderer styrelsen bygningens signifikans. Generelt vil en høj signifikans medføre en forholdsvist restriktiv forvaltning. Bygninger med en lav signifikans vil typisk medføre en mindre restriktiv forvaltning.

Vurderingen af bygningens signifikans sker på baggrund af en vurdering af:

- Bygningens autenticitet
- Bygningens integritet

SIGNIFIKANS KORT FORTALT

Signifikans er et udtryk for bygningens betydning set i forhold til andre fredede bygninger af samme type. Signifikans vurderes ud fra sjældenhed, kvalitet og bevaringstilstand.

OPRINDELIGE FORHOLD

Da mange bygninger i løbet af 1900-tallet er blevet beklædt med nyere pladematerialer på vægge og lofter, overvejer Slots- og Kulturstyrelsen altid, om der kan gemme sig andre overflader bag de synlige. I omfattende ombygninger ser vi på, om der er forhold, der gør, at nye pladematerialer skal fjernes.

ORDFORKLARING

Autenticitet er et udtryk for bygningens ægthed. Både oprindelige og senere tilkomne bygningsdele indgår i vurderingen af bygningens autenticitet.

Integritet er et udtryk for, hvor helstøbt bygningen fremstår i sig selv og i forhold til omgivelserne.

BYGNINGENS BRUG

Slots- og Kulturstyrelsen vurderer bygningens og de enkelte rums anvendelse, da denne kan veje for eller i mod en bestemt indervægs-/loftskonstruktion og overflade. Det kan for eksempel gælde vådrum.

PLACERING

Slots- og Kulturstyrelsen vurderer, om placeringen af en ny væg understøtter den eksisterende eller oprindelige planløsning.

MATERIALEHOLDNING OG UDFØRSEL

Slots- og Kulturstyrelsen vurderer, om etablering af de ansøgte nye skillevægge eller lofter understøtter eller svækker bygningens eksisterende/oprindelige materialeholdning. Herunder vurderer styrelsen, om materialevalget er med til teknisk at bevare bygningen på lang sigt.

5

FAGLIG BAGGRUNDSVIDEN

Formålet med dette kapitel er at introducere læseren til væsentlige dele af den faglige baggrundsviden, som ligger til grund for Slots- og Kulturstyrelsens behandling af byggesager om indvendige vægge, lofter og beklædninger.

Der kan i dette kapitel forekomme beskrivelser af tekniske løsninger og bygningsdele, som ofte ikke er hensigtsmæssige at anvende i de fredede bygninger. Vi har beskrevet et udvalg af disse løsninger for at give læseren forståelse for hvilke erfaringer, der ligger bag vores praksis.

Yderligere baggrundsviden kan findes i Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade.

KONSTRUKTIONER

Indvendige vægge og lofter kan opbygges på flere forskellige måder. Nogle konstruktioner har været anvendt i mange hundrede år, mens andre har været anvendt siden midten af 1900-tallet.

INDVENDIGE SKILLEVÆGGE

De følgende afsnit beskriver konstruktionen af indvendige skillevægge.

Bræddeskillevægge

Frem til ca. 1950 blev bræddeskillevægge anvendt som vægtype i nye bygninger.

Der findes tre typer bræddeskillevægge:

- Enkelt bræddeskillevæg
- Dobbelt bræddeskillevæg
- Tredobbelt bræddeskillevæg

Den enkelte bræddeskillevæg har typisk været anvendt i helt simple rum, f.eks. som inddeling af loftrum. Den består af et lodretstillet bræddelag, der er fastholdt af et eller to horisontale brædder. Den kan stå blotlagt, pudset på en eller to sider eller med tapet.

Den dobbelte bræddeskillevæg er den mest typiske. Denne skillevægstype består af to lag sammensømmede brædder i et lodret og et skråtstillet lag. Den er typisk afsluttet med rør og puds på begge sider, da det i byggeloven fra 1871 blev specificeret, at bræddeskillevægge skulle være to tommer tykke og pudses på begge sider. En dobbelt bræddeskillevæg er ca. 80 mm tyk.

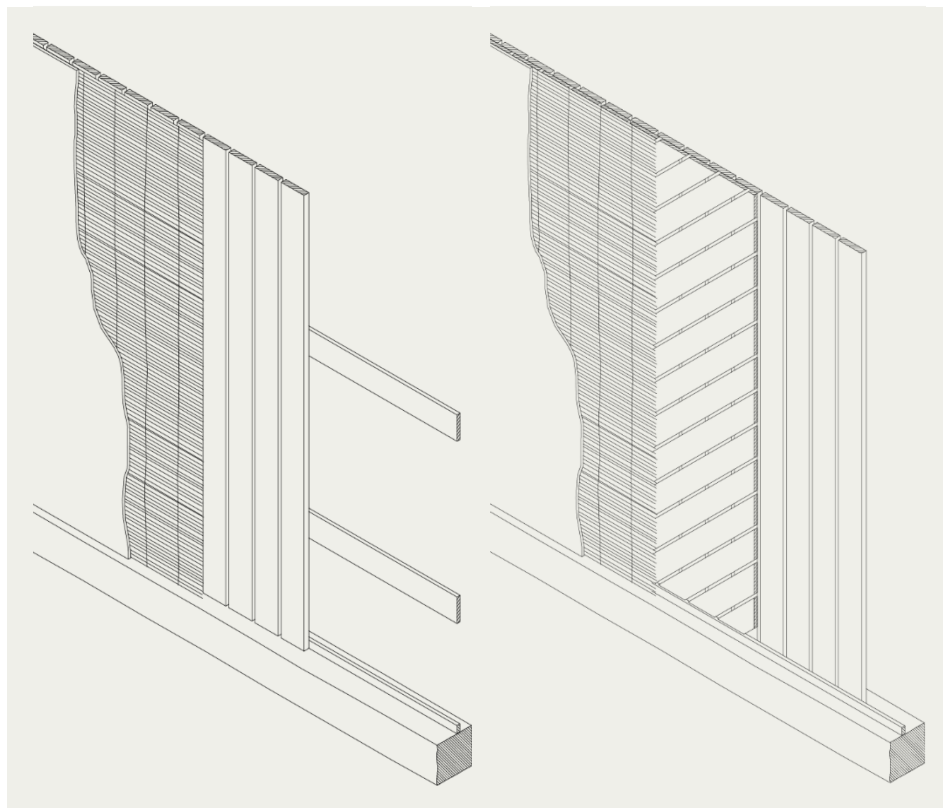
Den tredobbelte bræddeskillevæg har typisk været anvendt i finere boliger eller som lejlighedsadskillende væg og er udført med tre lag sammensømmede brædder i et lodret, et skråtstillet og et vandret lag, som typisk er afsluttet med rør og puds på begge sider.

ORDFORKLARING

En trempele er en kort stolpe eller planke, der anvendes som støttende led.

En bræddeskillevæg er opstillet på det bærende bjælkelag, og placeringen kan derfor variere på etagerne. Ved bygninger med træbjælkelag kan bræddeskillevægge både være opstillet parallelt med og på tværs af bjælkerne.

En bræddeskillevæg, der er placeret parallelt med bjælkerne, kan enten hvile direkte på bjælken, på siden af dem eller imellem dem (dermed hvilende på indskudsbrædderne). En bræddewæg, der er placeret på tværs af bjælkerne, er traditionelt opstillet på trempler indskudt mellem bjælkerne.

Principtegning af hhv. en enkelt bræddeskillevæg og en dobbelt bræddeskillevæg.

DEFINITION

Den traditionelle definition på en planke er, at den er mindst 42 mm tyk, og bredere, end den er tyk. Mange planke-skillevægge er dog lavet af brædder, der er tyndere end de 42 mm.

Betegnelsen 'plankeskillevæg' henviser derfor i de fleste tilfælde til en skillevæg, der er opbygget af lodret- eller vandretstående brædder med fer og not.

Skillevægge af planker

Plankevægge er typisk udført af lodretstående planker med fer og not, men kan også være udført med vandrette planker. Disse plankevægge er ikke bærende og har alene rumdelende funktion.

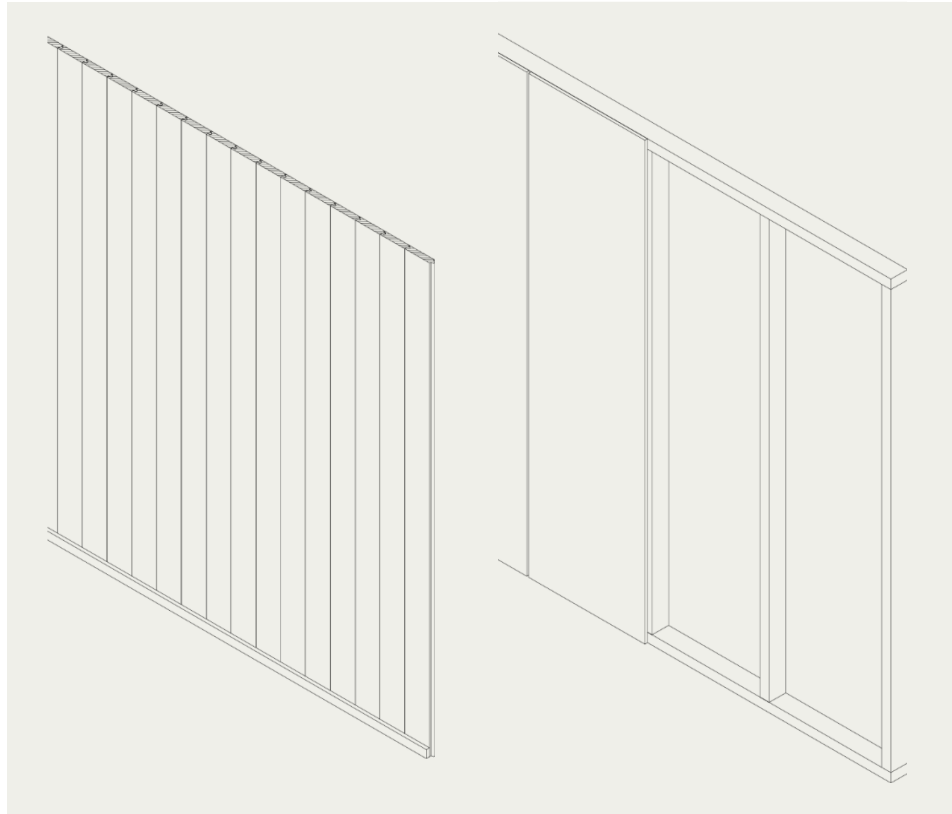
Skillevægge af planker er typisk at finde i meget gamle huse og i f.eks. staldbygninger. Også i f.eks. de små huse på Fanø og i visse bygninger i Dragør er de indre skillevægge overvejende plankevægge. I større ejendomme har plankevægge ofte været brugt som skillevægge i tagetager, bl.a. fordi de er lettere end andre typer vægge.

Skillevægge af pladematerialer på let konstruktion

Skillevægge kan fremstilles som lette vægge med plader på en underkonstruktion af træ eller metal.

Pladematerialet kan bestå af f.eks. gipsplader, kalciumsilikatplader, bløde træfiberplader og lerplader.

Principtegning af hhv. en plankeskillevæg og en skillevæg af plademateriale på en let konstruktion.

Kalciumsilikatplader er mineralske (uorganiske) og fugtadaptive, hvilket betyder, at de kan optage og afgive fugt og dermed regulere indeklimaet. Kalciumsilikatplader kan pudses.

Træfiberplader har både uheldige fugttekniske konsekvenser og dårlige brandegenskaber. Dette er også grunden til, at man siden 1972 har forbudt opsætning af bløde træfiberplader på den indvendige side af ydervægge og frarådet anvendelsen af træfiberplader i skillevægge.

Lerplader kan være gode for indeklimaet, da de er særdeles gode til at optage og afgive rumfugt. De bidrager desuden til et positivt klimaregnskab, da energiforbruget til fremstillingen er lavt, og da de kan komposteres ved nedrivning.

Skillevægge af bindingsværk

Skillevægge af bindingsværk består af en bærende trækonstruktion med lerklinede tavler, tavler af ubrændte eller brændte lersten.

Bindingsværkssvægge kan være udført med pudsbærere (typisk rørvæv) og puds eller være inddækket af paneler eller paneler og væglærreder. I beboelsesrum har man traditionelt ikke haft bindingsværkssvægge med blotlagt bindingsværk.

Murede skillevægge

Foruden de udvendige vægge, vægge i skel og mod f.eks. trapperum eller stalde kan der være murede skillevægge af brændt eller ubrændt ler som oftest har en bærende funktion.

Langsgående bærende hovedskillevægge står på fundamentet og er etagevis gennembrudt af bjælker, som i det tidlige byggeri er aflagt på en gennemgående murrem (som i ydervægge) og senere på mindre stykker træ. Hovedskillevægge er i det høje byggeri 1-sten tykke i normaletagerne og 1½-sten i evt. kælderetage. Tværgående vægge af mindre udstrækning er ½-stens – ellers ¾-stens murværk.

Murede skillevægge kan være pudsede og malede, malede eller stå i blank mur. I det traditionelle byggeri har man typisk ikke haft skillevægge i blank mur.

Skillevægge af let-/porebeton

Skillevægge kan være muret op af porebeton, som er et lettere materiale end f.eks. teglblokke. Man kan som udgangspunkt ikke stille en væg af porebeton oven på et trægulv. Typisk spartles/puds ses væggen og males efterfølgende. Porebeton er et nyere materiale.

Glasvægge

Glasvægge kan være konstrueret på mange forskellige måder, men fælles for dem er, at glasset skal holdes på plads af noget, typisk en ramme.

LOFTER

De følgende afsnit omhandler loftskonstruktioner fra bjælkelaget og nedefter. Se evt. de faglige retningslinjer vedr. gulve og dækkonstruktioner.

Lofter med fritliggende bjælker

Frem til ca. 1700 blev lofter typisk udført med synlige bjælker, hvor gulvbrædderne i tagrummet/den overliggende etage er synlige nedefra, eller hvor der er etableret bræddeloft mellem bjælkerne. Bræddelofte kan også være forsynet med en særlig karton-pap fastholdt med lister, som, når malet, kan ligne pudsede lofter. Endvidere kan der være spændt lærred ud mellem bjælkerne.

De gamle bjælkelofte har ofte malede dekorationer både på bjælker og på brædderne mellem bjælkerne.

Forskallede lofter og skråvægge

Efter ca. 1700 begyndte man typisk at udføre lofter med forskalling, rør og puds. Ofte er de pudsede lofter i opholdsrum ofte suppleret med stukdekorationer. Der er således typisk ikke stuk i køkkener og bryggerser.

Lofter og skråvægge med bræddebeklædning og inspektionslemme

I ældre bygninger forekommer endvidere lofter og skråvægge med bræddebeklædninger.

På tagetager kan skråvægge være udført med inspektionslemme, som muliggør vedligehold af et understrøget tegltag. Disse lemme kan være udført med profileringer eller som simple paneler af brædder.

Lofter og skråvægge med pladematerialer

Lofte og skråvægge kan fremstilles med pladematerialer på en underkonstruktion af træ eller metal, eller sømmet direkte fast på bjælkelaget. Der findes mange muligheder alt efter, hvilket behov loftet eller skråvæggen skal opfylde.

HENVISNING

Læs evt. de faglige retningslinjer vedr. gulve og dækkonstruktioner på slks.dk

Pladematerialet kan bestå af f.eks. gipsplader, kalciumsilikatplader, træfiberplader og lerplader.

Glaslofter

Glaslofter er forholdsvist sjældne, og findes hovedsagligt butikker og i repræsentative rum i finere bygninger. Et glasloft er typisk fastholdt med enten profilerede og malede trælistes eller profilerede metallister, der fastgøres til et listeværk, der sidder fastsømmet på bjælkelaget. Glasstet vil typisk være hvidligt.

OVERFLADER

De følgende afsnit indeholder beskrivelser af indvendige beklædninger og deres egenskaber. Hvis man desuden ønsker at læse om maling og farvesætning, kan man det i de faglige retningslinjer om indvendig overfladebehandling.

Pudsede overflader med pudsbærer

Pudsbærer er en generel betegnelse for det væv, der sættes fast på den underliggende konstruktion for at sikre, at det mørtel, der efterfølgende pudsas på, har et underlag at hæfte på.

Pudsbærere for puds er traditionelt typisk rørvæv. I dag består rørvæv af tækkerør sorteret og afhugget i længder på 1250-1900 mm, som er vævet på galvaniseret ståltråd med en meget tynd rustfri tråd. Rørvæv kan fastgøres til lodrette, vandrette og skrå flader beklædt med forskallingsbrædder. Der skal være en afstand på 1-2 cm mellem forskallingsbrædderne, og rørvævet skal hæftes stramt på, således at de enkelte rør vender vinkelret på bræddernes længderetning.

Terracottavæv kan også anvendes som pudsbærer. Terracottavæv består af korsformede teglskaller anbragt på et net af jerntråde. Terracottavæv kan, modsat rørvæv, let formes i begge retninger. Terracottavæv er ikke et traditionelt materiale, men det har gode byggetekniske egenskaber svarende til det traditionelle byggeri.

Endvidere findes forskellige typer armeringsnet af metal. Denne type armeringsnet er ikke et traditionelt materiale, men armeringsnettet er velegnet oven på bindingsværk, da det kan modstå sætninger og gør pudsens selvbærende over kortere afstande.

Pudsede overflader - mørtel

Til at pudse indvendige vægge og lofter har man traditionelt anvendt en ren kalkmørtel med luftkalk som bindemiddel. Mørtel til puds har typisk et tilslagsmateriale med en kornstørrelse på mellem 0 og 0,3 mm i diameter.

Lermørtel er sammensat af ler, sand og silt og kan anvendes over ubrændte lersten eller lerplader.

Både kalk- og lerpuds har gode indeklimatekniske egenskaber, da de kan optage og afgive rumfugt.

Man kan også benytte akustikpuds, som er lydabsorberende.

HENVISNING

Læs evt. de faglige retningslinjer vedr. akustik på siks.dk

Beklædning af vægge med paneler

Paneler er en vægbeklædning af brædder. Helpaneler når fra gulv til loft. Halvpaneler slutter midt på væggen. Brystpaneler når op til underkanten af vinduet. Fodpaneler er lave, men dog typisk højere i finere huse. Paneler afsluttes ofte foroven med en kron- eller dækliste.

Fyldingspaneler er opbygget af rammetræ med fyldinger. Fyldingspaneler kendetegner typisk de finere huse.

Beklædning af lofter og skråvægge med paneler og brædder

Lofter og skråvægge kan være udført med træbeklædning i enten brædder eller paneler. Denne træbeklædning sidder fast på bjælkelaget.

I simple rum med bræddebeklædning er denne typisk udført uden profilering, men bræddebeklædningen kan også have f.eks. perlestaff.

Skråvægge og skunkvægge kan være udført med aftagelige paneler, der gør det muligt at inspicere undertag eller skunk. Disse kan være udført som bræddelømme eller med fyldinger.

Papirtapet

Tapet af papir kom frem i slutningen af 1700-tallet. De var i begyndelsen fremstillet som bloktryk. Tapet kan være opsat direkte på bræddeskillevæggen (i simple rum), eller det kan være opsat over pudsen.

Tekstiler

Der findes flere forskellige typer overflader af tekstil: vævede gobeliner, store lærredsmalerier og udspændte ensfarvede eller dekorerede væglærreder. Disse tekstilbeklædninger er alle traditionelle vægbeklædninger.

Disse tekstilbeklædninger findes i de finere bygninger, men der er dog alligevel et hierarki mellem typerne. Vævede gobeliner er særligt fine og sjældne, og findes kun i vores fineste bygninger. Lærredsmalerier er også fine og sjældne. Ensfarvede eller dekorerede væglærreder er den mest almindelige tekstiloverflade. Væglærreder er udspændt på trærammer, som sidder fast på vægkonstruktionen.

Gyldenlæder

Gyldenlæder er særligt forarbejdet læder, som har været anvendt som væglærreder. I 1600- og 1700-tallet var gyldenlæder billigere at fremstille end vævede lærreder. I 1800-tallet fik gyldenlæder en renæssance da man begyndte at fremstille det industrielt.

Glasvæv og filt

Glasvæv består af smalle lodrette og tværgående fiberglastråde. Filt består af mindre glasfibre, der gør det mere plant end glasvæv. Både glasvæv og filt er stærke materialer, som dækker revner. Glasvæv og filt har blandt andet den ulempe, at det kan være meget svært at nedtage uden at beskadige det underliggende pudslag.

Fliser og klinker

Flisebeklædning er typisk brændte glaserede fliser, der kan være mat eller blankt glaseret. Ældre fliser vil som oftest være blankt glaserede.

Nyere klinkebeklædning består af hårdt presset og hårdt brændt og glaseret ler. De kan være næsten uopslidelige og patinerer væsentligt mindre.

Oprindelige flise- og klinkebeklædte vægge findes hovedsagligt i rum med en oprindelig funktion, som har forudsat en mere robust vægbeklædning, f.eks. badeværelser, køkkener og produktionsrum. Fliser og klinker vil traditionelt være opsat med vandrette og lodrette fuger og altså ikke diagonalt.

6

PRINCIPIELLE AFGØRELSE OG UDTALELSE

I dette kapitel henviser vi til principielle klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement og udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn, der danner præcedens for vores generelle praksis.

AFGØRELSE FRA KLAGEINSTANS

Der findes ingen klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement vedrørende indvendige vægge, lofter og beklædninger.

UDTALELSE FRA DET SÆRLIGE BYGNINGSSYN

Indholdet af disse faglige retningslinjer er forelagt Det Særlige Bygningssyn den 30. april 2020.

Der foreligger ikke generelle udtalelser om sager vedr. indvendige vægge, lofter og beklædninger fra Det Særlige Bygningssyn.

7

EKSEMPLER PÅ BETINGELSER

Ifølge bygningsfredningslovens § 10, stk. 2 kan en tilladelse gøres betinget af gennemførelse af foranstaltninger, som ikke fremgår af ansøgningen. Derfor kan der i en tilladelse til bygningsarbejder være stillet betingelser, som skal opfyldes, for at tilladelsen er gældende.

Nedenstående er *eksempler* på betingelser, som *kan* forekomme i en afgørelse, hvis Slots- og Kulturstyrelsen i den konkrete sag har vurderet, at det er nødvendigt for at opretholde fredningsværdierne i den fredede bygning.

ETABLERING AF NYE SKILLEVÆGGE

- Vægge skal overfladebehandles med *[skriv konkret overfladebehandling]*.
 - *[Ved pudsede overflader:]* Der skal anvendes *[vælg: en ren kalkmørtel uden tilsætning af cement eller en lermørtel]*.
 - Skal udføres som *[indsæt specifikationer om opbygning]*.
 - *[Vælg: Fodpaneler/ Stuk/ Fodpaneler og stuk]* skal udføres som kopi af *[vælg: de eksisterende fodpaneler/ den eksisterende stuk/ de eksisterende fodpaneler og den eksisterende stuk]* i rummet.
-

8

KILDER

- Energistyrelsen.** (maj 2016). Bæredygtige Materialer. Hentet 30. juni 2020 fra spareenergi.dk:
https://spareenergi.dk/sites/forbruger.dk/files/contents/publication/Baeredygtige-Materialer/baeredygtige_materialer.pdf
- Engelmark, J.** (1983). SBI-rapport 142: Københavnsk etageboligbyggeri 1850-1900. En byggeteknisk undersøgelse. Statens Byggeforskningsinstitut. Hentet fra <https://sbi.dk/Assets/Koebenhavnsk-etageboligbyggeri-1850-1900/kobenhavnsk-etageboligbyggeri-1850-1900-1.pdf>
- Sode, T. R.** (22. februar 2017). Tjek din bolig for brandfarlige loft- og vægplader. Hentet 30. juni 2020 fra Videncentret Bolius: <https://www.bolius.dk/tjek-dit-hus-for-brandfarlige-loft-og-vaegplader-16713>
- Vadstrup, S.** (2012). Mørtel og puds. København: Slots- og Kulturstyrelsen, Kulturministeriet.
- Vadstrup, S.** (2012). Overfladebehandling af indvendigt murværk, puds og tapet. København: Slots- og Kulturstyrelsen, Kulturministeriet. Hentet 2. juli 2020 fra Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside, Gode råd om vedligeholdelse:
https://slks.dk/fileadmin/user_upload/SLKS/Omraader/Kulturarv/Bygning/sfredning/Gode_raad_om_vedligeholdelse/9.4_Overfladebehandling_af_indvendigt_murvaerk__puds_og_.pdf

9

LÆSEVEJLEDNING

BAGGRUND OG HENSIGT

Slots- og Kulturstyrelsen har i perioden 2018-2020 udarbejdet en række faglige retningslinjer for vores myndighedsbehandling af ansøgninger om bygningsarbejder i de fredede bygninger.

Retningslinjerne bidrager til at belyse Slots- og Kulturstyrelsens forvaltning af bygningsfredningsloven for offentligheden.

Formålet med formidlingen af de faglige retningslinjer er, at hjælpe bygningsejere og rådgivere til at fremsende en fyldestgørende ansøgning og samtidig give indsigt i styrelsens sagsbehandling.

De faglige retningslinjer er opdelt i kategorier, der omfatter forskellige bygningsdele, materialer og installationer.

INTRODUKTION TIL KATEGORISERINGEN

De faglige retningslinjer kan læses i sammenhæng med hinanden, da de fleste byggesager typisk omfatter bygningsarbejder, der berører flere forskellige emner.

Retningslinjerne kan også læses i sammenhæng med Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade om bygningsbevaring. De enkelte faglige retningslinjer er nummererede, og disse numre svarer til nummereringen af informationsbladene.

INTRODUKTION TIL TEKSTENS INDHOLD

De faglige retningslinjer består af en række kapitler. Grå bokse i brødteksten indeholder eksempler i tegning. Farvet tekst i brødteksten indeholder korte beskrivelser af hhv. fredningsværdier og signifikans, opmærksomhedspunkter i sagsbehandlingen og eksempler på betingelser, man kan finde i en afgørelse. Informationer i marginen understøtter brødteksten, og her finder man ordforklaringer, billedtekster og henvisninger.

HENVISNING

Find Slots- og Kulturstyrelsens informationsblade på slks.dk

SÅDAN LÆSES KAPITLERNE

Kapitel 1. Introduktion

Generel introduktion til de enkelte faglige retningslinjer.

Kapitel 2. Slots- og Kulturstyrelsens praksis

Beskrivelse af Slots- og Kulturstyrelsens nuværende praksis. Praksis revideres løbende på baggrund af principielle afgørelser og erfaringer samt udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn. Endvidere indeholder kapitlet information om støttemuligheder.

Kapitel 3. Ansøgningens indhold

Beskrivelse af, hvilket materiale en ansøgning typisk skal indeholde for at sagen er tilstrækkeligt oplyst og kan behandles.

Kapitel 4. Sagsbehandlingen

Beskrivelse af en række parametre som Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og opvejer i den enkelte sag, inden der træffes en afgørelse.

Kapitlet fungerer således som et sagsbehandlingsværktøj for styrelsens medarbejdere og som en ressource, der kan give ansøgere, ejere og rådgivere indblik i, hvad Slots- og Kulturstyrelsen vurderer og lægger vægt på i byggesagsbehandlingen.

Kapitel 5. Faglig baggrundsviden

Introduktion til læseren af væsentlige dele af den faglige baggrundsviden, som ligger til grund for Slots- og Kulturstyrelsens behandling af byggesager.

Kapitel 6. Henvisning til principielle afgørelser og udtalelser

Såfremt der foreligger principielle klageafgørelser truffet af Kulturministeriets departement eller udtalelser fra Det Særlige Bygningssyn, der danner præcedens for Slots- og Kulturstyrelsens generelle praksis, fremgår disse af kapitlet. Kapitlet opdateres løbende.

Kapitel 7. Eksempler på betingelser

Liste over eksempler på særlige udførelsesmetoder og materialevalg, som en tilladelse kan være betinget af. Eksemplerne skal ikke forstås som en facitliste, da en afgørelse altid er baseret på en konkret vurdering af den enkelte sag.

Kapitel 8. Kilder

Kildehenvisninger.

INDVENDIGE VÆGGE, LOFTER OG BEKLÆDNINGER

Faglige retningslinjer for byggesager om etablering og restaurering af indvendige vægge, lofter og beklædninger
December 2020

Publikationen er udarbejdet af Fredede Bygninger, Center for Kulturarv i Slots- og Kulturstyrelsen
Kontakt: bygoplan@slks.dk